

MİLLİ EĞİTİMİN HASTALIĞI

Doç. Dr. Mitat ENÇ

A. Ü. Eğitim Fakültesi

Şu günlerde toplumun her katı, ülkede gemiyi azıya alan şiddet ve saldırganlık olaylarından tedirgin durumda. Bu çatışma ve kanlı olayların nedenleri, önliyebilme tedbirleri üzerinde çeşitli görüşler ve önlemler dile getiriliyor. Bunların her birinde, kendine göre bir gerçek payı bulunabilir. Fakat bir çoğunun da temel nedene yeterince dokunamadığını ileri sürmek yanlış olmaz kanısındayım.

BAŞLANGIÇ VE GELİŞME :

Cumhuriyetin ilk onbeş yılı içinde, yüksek öğretim kurumları öğrencilerinin, o günlerin bazı uluslararası sorunlarına, toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile katılması uygun görülmüş hatta bir ölçüde hükümetlerce de teşvik görmüştür. Yataklı vagonlar, Bulgar mezarlığı gösterileri bunlardan bazı örneklerdir.

1950 lerin son bir kaç yılına kadar, öncelikle dış ilişkilere bağlı olarak beliren ve hoş görülen bu gençlik eylemleri, birdenbire yön değiştirip günün iktidarının tutumuna ve daha sonra da bizzat üniversite ve yüksek öğretim kurumlarının yetersizlikleri ve aksadığı ileri sürülen yanlarına yönelmeğe başlamıştır.

PARTİ GENÇLİK KOLLARI : Çok partili güdüm dönemine girildiği tarihlerden başlayarak, yüksek öğrenim kurumları gençliğinin politize edilmesi girişimleri de yıldan yıla hızını artırma yoluna girmiştir. Öncelikle 1950 lerden sonra önce yüksek öğretim gençliği arasında ideolojik kümeleşmelere dönüşmeye tüz tutan bu hareketler, son yıllarda hızla orta öğretimin

alt basamaklarına kadar yayılmıştır.

Özellikle yüksek öğretim gençliğinin, ülke ve dünyanın politik konu ve sorunlarına karşı ilgi duyması, toplum sorunları üzerinde görüş ve tutum geliştirmeye çabalaması doğal ve sağlıklı bir gelişme sayılmalıdır. Yakın gelecekte toplum güdüm ve hizmetlerinin çeşitli kesim ve katlarında sorumluluk yüklenmeye hazırlanan gençliğin, toplum sorunları ve çözüm yolları üzerinde hiç bir bilgi ya da yaşantısı olmadan hayata atılması daha büyük bir sorun ve eksiklik olurdu.

Ancak gençliğin bu doğal ve yararlı olabilecek gereksiniminin, bugün olduğu gibi çok kırıcı ve yıkıcı şiddet eylemleri yolu ile ifade edilip doyurulmaya gidişinin de küçümsenemeyecek bir durum olduğu tartışma götürmeyecek hastalıklı bir nitelik taşımaktadır. Öyleyse, sağlıklı bir gereksinimi böyle hızla yayılan bulaşıcı bir hastalık haline dönüştüren etmenler nelerdir? Bunu araştırmak zorundayız.

Bazıları bu sorunun temel sorumluluğunu, parti mücadelelerinin sırtına yüklemekle yetiniyor. Eğitim kurumlarını bu ölçüde politize etmekte siyasi partilerin önemli bir sorumluluğu olduğu inkar edilemez. Ancak bu tür girişimlerin gençlik bünyesini bu kadar hızla ve kolayca sarabilmesinin ve acı bir boğuşma durumuna dönüştürebilmesinin başka bazı nedenleri olması gerekir. Bir zamanlar batı ülkeleri gençliğini de içine alan bu tür taşkınlıklar, oralarda kısa süre de yatıştırılmış ve eğitim kurumları yeniden esas görevlerini güvenlik ve barış içinde yürütebilecek duruma gelmiştir. Bizdeyse bugün bile, güvenlik kuvvetlerinin sıkı denetimi altında bile eğitim kurumları sağlıklı bir çalışma ortamına girebilmiş sayılamaz.

OKULLARIMIZIN GÜNAHI: Her aşamadaki eğitim kurumunun temel görevi ve amacı, eğitim görevini yüklediği çocuk ve gençleri, kişilik, yetenek ve öteki özelliklerine uygun düşecek biçimde iyi yurtdaşlar ve verimli üreticiler olarak yetiştirmektir. Başka bir deyişle eğitimin demokratik biçimde olanı, her yönden büyük bireysel ayrıcalıkları olan kuşakları, benimsenen tek bir kalıba dökmek bu kalıba uyamayanları da işe yaramaz fabrika artıkları gibi kapı dışına fırlatmak değildir. Okul ve programının, usta bir terzi evi gibi, her çocuğun

kalbına en uygun gelecek giysiyi hazırlayıp donatması beklenir.

Bu amacın bir düzeyde gerçekleştirilmesi öncelikle okul örgütü ve programlarının düzenlenişinde, değiştirilmesi olanaksız bir gelişim yasa ya da ilkesinin gözönünde tutulabilmesine bağlıdır. Bu da, aynı yaştaki çocuk ve gençlerin, boy ve ağırlıklarında olduğu gibi, yetenek çeşitleri ve yetenek düzeyleri açısından da önemli farklılıklar göstermesidir. Başka bir deyişle bazıları öncelikle sözlü ve soyut düşünmeye dayanan bilgi ve becerilerde daha başarılı olabilir. Bir kısmında, sayı kavramları, ruh devimsel, yeteneklere dayanan alanlarda daha başarılı olabilmesi beklenebilir. Bunlara karşın toplumsal ilişkiler ve etkileşim, ya da güzel sanatlar konularında daha başarılı olabilecekler de bulunur.

Okul programları ve örgütü, ortak ve temel bir yurtdaşlık eğitiminin üzerine, bu ayrıcalıkları en etkili ve yeterli biçimde geliştirmeye yönelik bir esneklik ve çeşitlilik göstermelidir.

Oysa Cumhuriyetin başındanberi beş yıllık ilkokulun üzerindeki eğitim çift kanallı bir örgüt ve programa bağlı kalmıştır. Bunlardan birisi çıkış kapısı, üniversite ve bazı tür yüksek okul girişlerini yakın zamana kadar tekelinde tutan lisedir. İkincisi de bazan ilkokul son yıllarda da ortaokula bir ölçüde dayalı durumda olan mesleki ve teknik öğretim kurumlarıdır.

LİSE PRETİJ DURUMU : Uzun süredir üniversite ve yüksek mesleklere girişi tekelinde tuttuğundan ve daha başka toplumsal değer yargılarının etkisi ile lise ve bütün çabalara rağmen onun hazırlık okulu olmaktan kurtulamıyan ve temel eğitimin uzantısı durumuna getirilemiyen ortaokul taşıdığı prestij değeri yüzünden bu gün bile o yaş gençliğinin çoğunluğu lise kanalına yönelmekte, buna karşın, yüksek mesleklerin altında çok daha geniş bir taban oluşturması gereken orta düzeydeki meslek ve uğraşılara hazırlıyan okulların müşterisi gereğin çok altında kalmaktadır. Son yıllarda bu itibarsızlık, adlarına lise eklenip üniversitelerin bazı kollarının kapıları da aralanarak giderilmeye kalkıldı ise de sonucu ne yönde değiştirebileceği araştırmaya değer.

Çeyrek yüzyıl öncesine değin, daha çok üst sosyokültürel

katın çocuklarının öncelikle devam etmekte olduğu lise bugün hızla bir kitle eğitim kurumuna dönüşme yolundadır. Bu kurum bir yandan öğretim kadrosu, yapı, araç gereç yetersizliklerine rağmen ilçelere kadar yayılma yolundadır. Bir yandan da mevcut liselerin öğrenci kadrosu et et üstüne denecek biçimde yoğunlaşmaktadır. Büyük çoğunluğunda da seksenlik sınıflar ve çift öğretim olağan ve yaygın duruma gelmiştir.

Bu kurumlardaki eğitim ve öğretimin niteliğine göz atılınca durumun çok daha acıklı olduğu hemen görülebilir.

Üniversite giriş sınavları sonuçlarına bakılınca öğretim kadrosu yapı, araç ve gereç açılarından yetersiz olanları bitirenlerin yıllardır üniversite giriş sınavlarında başarısız kaldıkları görülüyor. Bunun sonucu olarak yüksek öğretimin kapılarındaki birikim yıldan yıla hızla artma yolundadır. Bitirdikleri okulda, diplomaları dışında, iş piyasasında geçerli olabilecek pek az şeyle donanmış olan bu birikim, geçim sağlayacak iş bulabilmekte de önemli zorluk ve sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Bir de diplomaya hak kazanabilenlerin dışında, bu kurumlardaki eğitim süresi içindekilerin korkunç denebilecek israfı sorunu var. Her ders yılı bu kurum öğrencilerinin yaklaşık yüzde 25 - 40'ı kadarı sınıf yinelemek, bir yukarı sınıfa sorumlu geçmek ya da beklemeli öğrenci durumuna düşmektedir. Bu aşamadaki okul başarısızlığının olağan üstü yüksekliği M.E.B. nı yıllardır uğraştıran velileri de tedirgin eden bir durumdur, Eğitim zararlarını bir yana bırakırsak bile eğitim maliyeti açısından hoşgörülmez bir savurganlık olduğu da tartışma götürmez. Bu insan yetenekleri ve gücündeki savurganlığa M.E.B. bugüne kadar nasıl bir çözüm girebilmiştir? sorusu incelenmeğe değer.

Şimdiye kadar çözüm önlemleri iki yönde alınmıştır: Bunlardan birisi genel eğitimle mesleki ve teknik öğretim arasındaki duvar ve engelleri bir ölçüde kaldıracak çok amaçlı ortaokul ve lise programlarını geliştirip uygulamaya koymak yönündedir. Özellikle 1960 lardaki 7. Milli Eğitim Şurası kararları bu yönde olmuştur. Fakat uygulamaya aktarılacak olanların bulamamıştır. Lise programlarının tek kanallı olmaktan kurtarılarak bir ölçüde çeşitlendirilmesi ve biraz hayata ve is-

tihdama dönük hale getirilmesi için çeşitli tarihlerde girişilen deneme liseleri girişimleri de bu kategoride sayılabilir. Bunlar da deneme sonuçları değerlendirilerek yaygınlaştırılma yolları araştırılacak yerde başlatıldıkları kurumlarda donup kalmıştır.

Daha çok ve daha sık uygulama olanağı sağlıyansa, orta dereceli okulların sınav ve sınıf geçme yönetmeliği üzerinde oynamak olmuştur. Bazen liseyi yalnız yüksek öğretime hazırlayan kurumlar niteliğinde tutmak umuduyla bu yönetmelik sertleştirilmiştir. İki dersten başarısız duruma düşen öğrenciler başarılı oldukları derslerle birlikte sınıf tekrarlama zorunda bırakılmıştır. Bazanda bugün de yürürlükte olduğu gibi sonsuz bütünleme hakkı ve tek ya da iki dersten sorumlu olarak üst sınıfa devam olanağı sağlanmıştır.

Yönetmeliğin sıkı ya da gevşek sayıldığı dönemlerdeki başarısızlık oranları karşılaştırıldığında, bu tür önlemlerin umulduğu kadar etkili ve yararlı olamadığı hemen görülmektedir. Bu yılın bütünleme sınavı döneminin sonunda ikiden fazla dersten beklemeli duruma düşen öğrencilerin yalnız İstanbul liselerindeki sayısının 50.000 çevresinde olduğunu devlet radyosu duyurmuştur. Bütün ülkedeki durumun ne olduğunu belirlenmesi daha aydınlatıcı olurdu.

Sınav yönetmeliği değişiklikleri niçin sorunu çözmemektedir. Nedeni kavramak için lise programlarına bir göz atmak yeter: Bu kurum öğrencileri lise birle son sınıf arasında 14 - 17 tür ders izlemek zorundadır. Bunlardan bir kesimi haftada bir iki ya da üç saattir. Müfredat içerikleri öncelikle ezberciliğe dayanan duragan bilgilerden oluşmaktadır. Ayrıca bu duragan bilgiler ilkökul sınıflarından başlayarak genişliyen kısırdöngüler halinde yinelenmektedir. Okul amaçlarında belirlendiği halde, öğretimin kişisel girişimi, araştırma ve yaratma yeteneklerini geliştirici hiç bir yanı yoktur. Hiç bir ders iş piyasasında pazarlanabilecek beceri ve davranış kazandırmamaktadır. Buna karşın bir nehrin uzunluğu bir savaşın tarihi, bir elementin öz ağırlığını sınav sırasında hatırlıyamamak başarısız olmak için yetmektedir.

Bu durum doğal olarak iki tür insan gücü birikimine yol açmaktadır. Bunlardan birincisi liseyi bitirip her hangi bir üniversite fakültesi ya da yüksek öğretim kurumuna giremeyen

yüzbinlerden oluşmaktadır. İkincisi ise, orta öğretimin her hangi bir sınıfında beklemeli durumda kalan yığındır.

Yaşamdaki yerlerini bulabilmekte engellenen ya da bekleme durumunda kalan genç yığınlarını, sağlıksız ve zararlı eylemlere kışkırtmak yada yöneltmek çok zor olmasa gerek.

YÜKSEK ÖĞRETİMDE DURUM: Ülkenin uzun ve kısa vadeli yüksek düzeyde insan gücü gereksinimleri konusunda, bazı planlama girişimleri olmuştur. Fakat bu gereksinimlerin eğitim olanakları ve kaynaklarına dönüştürülmesi konusunda planlı girişimlerde bulunulduğu söylenemez. Yılda n yıla ülkenin çeşitli yörelerinde kurulmaya girişilen üniversite, fakülte ve yüksek okulların, insan gücü gereksinimlerine uygun olarak yapıldığını söyleyebilmek zor. Ayrıca bunların öğretim personeli, yapı, araç gereç gereksinimleri üzerinden olumlu olması doğal bulunan ön hazırlıklar gerçekleştiikten sonra açıldığı da söylenemez.

Elde böyle bir, plan olmadığı sürece, bu kurumlara öğrenci seçimi ve kayıt kabulü de gerekli bir plana bağlı olarak yürütülememektedir. Sonuç olarak da ihtiyacın sınırlı olduğu kesimlere gereğin çok ötesinde, ihtiyacın yoğun olduğu alanlara da bunun hayli altında öğrenci almak gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Çoğu bu durumda, ne pahasına olursa olsun bir kuruma girmeyi göze alanlar da, ilgi, yetenekler ile pek de ilişkili olmıyan bir kuruma öğrenci olarak tapulanmayı kabul etmektedir. Bir yüksek okul ya da fakülteye kayıtlı olduğu halde, her yıl dileklerine uygun düşecek kuruma girişini sağlamak umudu ile yeniden üniversite giriş sınavlarına katılanların sayısı hiçte küçümsenebilecek düzeyde değildir. Yalnız bu belirti bu kesim öğrencilerinin önemli bir kısmının aradıkları yeri bulamamalarının tedirginliği içinde olduklarını göstermeye yeter.

Bu kurumlara kaydolmayı başaran mutlu azınlığın durumu nedir acaba? Bu konuda genelleme yapabilmemizin zorluğu ortadadır. Bir yanda öğretim kadrosu, yapı ve araç-gereç donatımını yeterli olan kurumlar bulunmaktadır. Kendilerine bağlı öğrenci yurtları, spor ve ders dışı etkinlik olanakları ile laboratuvar ve atölyeleri ile öğrencilerinin tüm gereksinimlerini karşılayabilecek durumdadırlar. Bu olanakları, bölüm ve üni-

versite kitaplıkları ile öğrencilerini her türlü inceleme, araştırma ve deneysel çalışmalara yöneltebilmeleri beklenir. Öte yandansa program ve tutumları öğrencileri ile ancak büyük anfilerinde dört duvarı arasında bir kaç kaynaktan bilgi aktarmaktan öteye öğrencileri ile ilgilenemiyenleri de bulunmaktadır. En uçtaysa, derme çatma yapılarda, araçsız, göçmen öğretim personeli ile hizmet sağlayabilen temel hazırlıklardan yoksun olarak acele kurulmuş olanları gelmektedir.

Yaşam boyu öğrencilik olanağını önleyici yasal hükümlere rağmen bu kurumlarda bir kesimin birinci sınıflarına kayıtlı öğrenci sayıları ile, olağan süresi içinde son sınıfa erişebilenler karşılaştırılınca, sonuçlarda da insan gücü ve yeteneklerinde savurganlığı yansıtan bir durum bulunmaktadır.

Öte yandan bu tür kurumlar hiç bir suretle öğrencilerinin ders ve sınıf dışındaki yaşam ve sorunları ile de ilgilenecek durumda değildir. Öğrencilerin ders yılı içindeki boş vakitlerinin büyük bir kesimi kantinler ya da daha kötüsü kurum çevresindeki kahvelerde geçmektedir.

Böyle bir ortam içinde kendi haline bırakılmış bir gençlik kesiminin her yönden gelebilecek esintilere açık olacağını ve bu esintilerle bir ya da öteki yana sürüklenebileceklerini kestirmek zor olmasa gerek.

SONUÇ : Eğer patlak veren arazdan çok, hastalığı yaratan temel nedenler yönünde önlemler geliştirilmek isteniyorsa orta ve yüksek öğrenim aşamalarında hastalığın gelişme ve yayılmasını kolaylaştıran bu nedenlerin üzerine gidilmek gerekir.

Bu yönde alınabilecek önlemlerse ayrı bir yazı dizisine konu olabilecek kadar çok ve çeşitlidir.